

Egyéni tanulási utak Koppenhágában II.

Schmitsek Szilvia*

Jelenlegi tanulmányomban a Koppenhágai Ifjúsági Életpálya-tanácsadási Centrum (továbbiakban KIÉC) és a Koppenhágai Ifjúsági Iskolahálózat (továbbiakban KII) működését, mindennapjait mutatom be, elsősorban az ott dolgozó és tanuló résztvevők nézőpontja, története alapján, rámutatva annak fontosságára, hogy az ott el – töltött időszak miért jelent fordulópontot az odajáró lemorzsolódott vagy a lemorzsolódás veszélyének kitett diákok számára. A felhasznált 20 interjút iskolavezetőkkel, tanárokkal, életpálya-tanácsadókkal, pszichológussal, döntéshozókkal és olyan volt diákokkal készítettem, akik a KII tanuló-központú pedagógiájának, támogató tanulási környezetének és a KIÉC-cel együttműködő intenzív életpálya-tanácsadásnak, megsegítésnek köszönhetően megszerették a tanulást, és visszatáltak az oktatás és/vagy a munka világába. Ezen kívül betekintést kaphatunk a tanulók és a helyi közösség igényeihez rugalmasan alkalmazkodó intézményhálózat sajátosságaiba négy kivételes intézmény bemutatásán keresztül, amelyek a következők: KIÉC, KII, Byhojskolen – Városi Iskola, Nye Veje – Új Utak. A tanulmány végén néhány javaslatot teszek a dán jó gyakorlatok alapján a korai iskolaelhagyás csökkentését elősegítő intézkedésekre, melyek megfontolás tárgyául szolgálhatnak hazai szinten a döntéshozók, valamint a releváns oktatási intézmények számára.

A tanulmány I. része a Neveléstudomány 2015. 3. számában jelent meg.

Kulcsszavak: egyéni tanulási utak, tanuló-központú pedagógia, támogató tanulási környezet, tanár-diák viszony, ágazatok közötti együttműködés, intenzív életpálya-tanácsadás

„Az általánosban kiábrándult voltam... de a Városi Iskolában felfedeztem valamiféle szuper erőt..., azt mondták, okos vagyok... vagyis ez megadta az esélyt, hogy valahogy meglepetést szerezzek magamnak, bízzak magamban.”

Koppenhága válasza a korai iskolaelhagyás csökkentésére

Interjúmban az érintettek beszámoltak elkötelezettségükről azzal kapcsolatban, hogy segítsék a fiatalokat középiskolai tanulmányaik befejezésében. Többen hangsúlyozták, hogy a fiataloknak szüksége van a megfelelő tudásra, kompetenciákra és önbizalomra ahhoz, hogy alkalmazkodni tudjanak a változó munkaerőpiac kihívásaihoz. A társadalom szerepvállalását a Koppenhágai Ifjúsági Iskola vezetője így határozta meg: *„...Dániában különösen fontosnak tarjuk, hogy a fiatalokat képezzük, buzdítsuk a továbbtanulásra, mert így jobb esélyeik lesznek a munkaerőpiacon. Végzettség nélkül igen kevés elérhető munkalehetőség van, és azok is csak rövid időintervallumra szólnak. A fiataloknak meg kell adni az esélyt, hogy sikeresnek érezzék magukat, fejleszthessék az önbizalmukat, hogy higgyenek abban, van jövő számukra ebben a társadalomban... Ha ebben nem segítjük őket, fennállhat annak a veszélye, hogy a fiatalok hátat fordítanak a társadalomnak, mert azt érezhetik, hogy a társadalom nem tett semmi jót értük... vagyis érvelhetnek: miért tegyek én bármit a társadalomért, ha az sem tett semmi jót értem?”* Egy személyes megjegyzés, ez volt az a pont 2012-ben, amikor a meghatottságon kívül azt is éreztem, hogy szakmai szempontból fontos része lesz Dánia a későbbi doktori kutatásomnak.

* University of Warwick, ösztöndíjas doktorandusz, e-mail cím: s.schmitsek@warwick.ac.uk

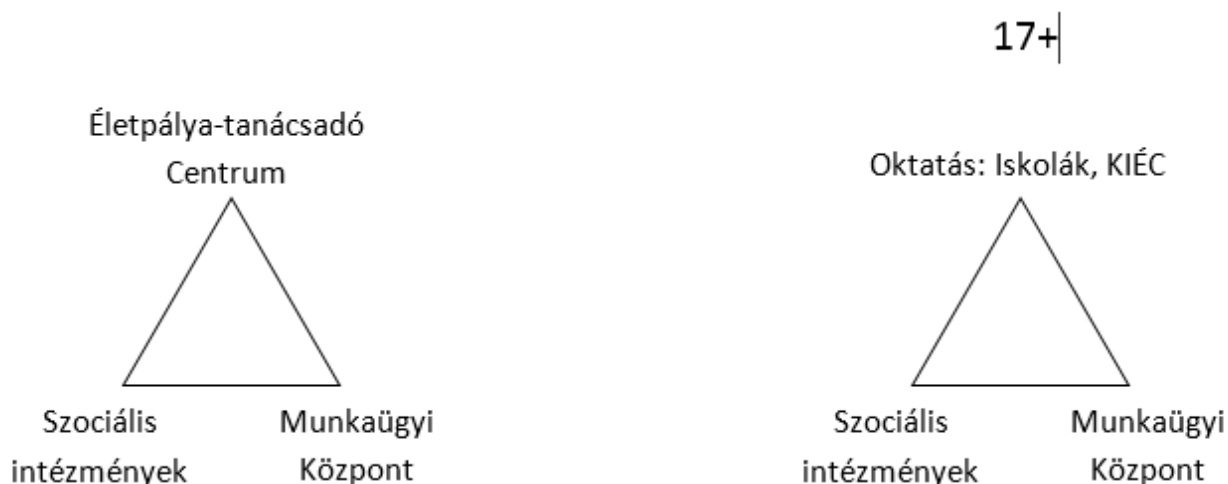
A Koppenhágai Életpálya-tanácsadási Centrum (UU København)

A fiatalok középiskolai tanulmányainak támogatásában fontos szerepet játszik a Koppenhágai Ifjúsági Életpálya-tanácsadási Centrum, amelyet Koppenhága Önkormányzata 2004-ben alapított. Az intézmény az önkormányzaton belül a Gyermek és Ifjúsági Részleghez tartozik az oktatási rendszer különböző ágenseinek szereplőivel együtt, amely segíti az együttműködést az intézmények között. A centrumban 120-130 életpálya-tanácsadó dolgozik, akik elsősorban Koppenhága általános és középiskoláit látják el. A centrum vezetője beszámolt arról, hogy az önkormányzattal intenzív a szakmai kapcsolatuk, informálják őket tevékenységükről, adatokat szolgáltatnak, amelyek segítségével az önkormányzat hatékonyabban tudja felhasználni a kormánytól kapott forrásait az oktatás és ehhez kapcsolódó szolgáltatások fejlesztésére. Ezek az intézkedések hozzájárulnak ahhoz is, hogy az oktatás megtartó ereje minél hatékonyabb legyen. Az együttműködést megkönnyíti, hogy az önkormányzat képviselője havonta részt vesz a centrum dolgozóinak a megbeszélésein, ahol egyeztetni tudják elképzeléseiket, lehetőségeiket. Az intézmény vezetője ezzel kapcsolatban a következőket mondta: *„A kollégáim sokat panaszkodnak a megnövekedett bürokráciáról, mert úgy érzik emiatt kevesebb időt tölthetnek a fiatalokkal, ami igaz is... viszont folyamatosan hangsúlyozom nekik, hogy ahhoz, hogy észrevegyenek bennünket, informálni kell a döntéshozókat, kellene a statisztikák, az összefoglalók, hogy lássák, mire érdemes költeni a pénzt... a másik pedig, ha nem hallatjuk a hangunkat, könnyen elfelejthetnek bennünket”.*

Az előző fejezetben felsorolt kötelező feladatokon kívül (életpálya-tanácsadás hetedik osztálytól 24 éves korig, az alsóközépfokból a felsőközépfokba való átmenet mentorálása és az egyéni oktatási-nevelési tervek készítése, valamint a tanulók utánkövetése) a centrum részt vesz egyéb tevékenységek lebonyolításában, együttműködik más szervezetekkel annak érdekében, hogy a fiatalokat minél sokoldalúbban tudják segíteni.

Az egyik ilyen együttműködő intézmény a munkaügyi központ, ahol heti rendszerességgel dolgozik egy életpálya-tanácsadó, hogy szükség esetén összeállítson egy személyre szabott oktatási tervet azoknak a munkanélküli fiataloknak, akik számára nincs megfelelő munkalehetőség. Fontos megemlíteni, hogy a munkaügyi központhoz 18 éves kortól fordulhatnak a fiatalok, és ettől az életkortól kezdve igényelhetnek munkanélküli segélyt is. Bár az egyik központban dolgozó tanácsadó elmondta, hogy a fiatalok ezt a lehetőséget kevésbé veszik igénybe, inkább más alternatívákban gondolkodnak, hiszen sok lehetőség van, amiből válogathatnak. A dán fiatalok számára azért is vonzó az oktatás mellett dönteni, mert 18 éves koruktól, ha aktív diákjai bármely felsőközépfokú vagy a felsőfokú oktatási programnak, akkor jár számukra az ún. SU (Dán Oktatási Támogatás), ami fix havi összeget (kb. 2000–5000 DKK) jelent, amelynek mértéke attól függ, hogy a családdal vagy függetlenül él-e a fiatal. Az SU a felső-középfokú és/vagy felsőfokú tanulmányok befejezéséig jár (UVM, 2015).

Viszont, ha a munkanélküli fiatal úgy érzi, hogy még nem készült fel az oktatás világába való visszatérésre, akkor a tanácsadó segítségével találhat egy átmenti munkahelyet, ahol dolgozhat addig, amíg el nem kezd egy oktatási programot. A tanácsadó centrum munkatársa elmondta, hogy kb. 50 munkahellyel vannak kapcsolatban, amelyek várják azokat a fiatalokat, akiket ők irányítanak oda. Az életpálya-tanácsadó centrum holisztikus szemléletét bizonyítja az is, hogy a fiatalok komplex problémáinak hatékony megoldása érdekében a különböző szektorok együttműködnek (1. ábra).

1. ábra: Jó gyakorlatok a szektorok közötti együttműködésre.¹

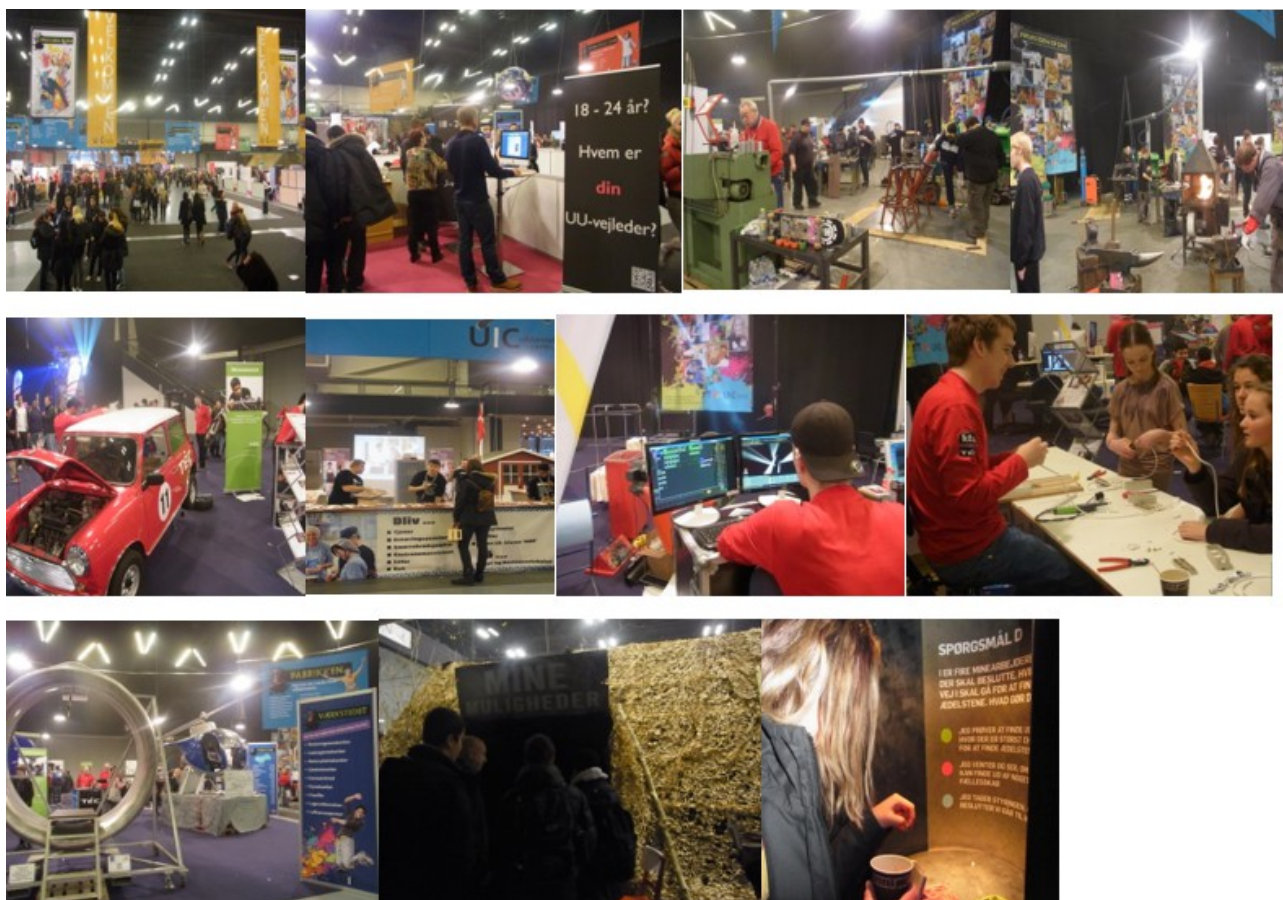
A centrum a munkaügyi központon és a szociális intézményen kívül szorosan együttműködik a rendőrséggel is. A fiatalok bűnözés megelőzése, kezelése, valamint a problémák helyének és okának feltárása minden önkormányzat számára előírt feladat, ennek érdekében kialakítottak egy együttműködést (SSP)² az iskolák, a szociális intézmények és a rendőrség között. A partnerszervezetek munkáját nagymértékben segítik a centrum dolgozói, azáltal, hogy információt szolgáltatnak, együttműködnek mindenkivel, és ami különösen fontos, hogy tartják a kapcsolatot a fiatalokkal. Ezen kívül a koppenhágai centrum egyik tanácsadója kifejezetten azokra a fiatalokra specializálódott, akiknek már volt dolguk a rendőrséggel, vagy veszélyeztetettek. Így számolt be munkájáról: „...igen, az SSP sokat segít mindnyájunknak, mert ezeknek a szereplőknek fontos együtt dolgozni, hogy megoldást találjunk a bűnözés megfékezésére... különösen nehéz, azok segítése, akik valamilyen gengben vannak, és onnan akarnak kitörni... erre egyébként van egy sajátos megoldásunk, az EXIT (kijárat), aminek keretében a fiatalot egy olyan településre költöztetjük, ahol nem találják rá a banda tagjai, és ott segítjük abban, hogy újra aktív életet élhessen... a másik nehéz feladat azon fiatalok meggyőzése, akik drogkereskedéssel foglalkoznak, mert a havi SU, amit fel tudunk ajánlani, meg sem közelíti azt az összeget, amit a srácok a dílerkedéssel keresnek... de mindezek ellenére elmondható, hogy sokkal sikeresebbnek érzek bármilyen erőfeszítést, mióta az SSP szereplőivel együtt dolgozunk...” (Tanácsadó 1).

Ha egy bűnelkövető 18 éves kor alatti, akkor fiatalok bűnözőknek fenntartott intézményben van, de napközben járhat a város iskoláiba. Iskolai elhelyezésüket és nyomon követésüket a tanácsadó is segíti. A napközbeni iskola fontosságáról a központ vezetője ezt mondta: „...sokkal könnyebb megtörni a bűnözői karriert, ha integráljuk a fiatalot egy iskolai közösségbe, megadjuk neki az esélyt a folytatáshoz... Azt is fontos tudni, hogy nálunk Dániában 25 éves korig a fiatalok nem szerepelnek a bűnügyi nyilvántartásban”.

Az előzőekben említett intézményeken kívül a tanácsadó centrumok együttműködnek pszichológusokkal, pedagógiai központokkal, dislexia centrumokkal és pszichiátriai intézményekkel is. A tanácsadók többen is

1. A “17+” egy olyan szektorok közötti együttműködésre utal, ahol az érintett intézmények az adott fiatal – aki elmúlt 17 éves és sem az oktatásban sem a munkaerőpiacon nincs jelen (NEET) – egy olyan személyre szabott programmal segítik, amely választ ad az oktatási, a szociális és a munkaerő-piaci igényekre.
2. SSP a rövidítés a három szereplő kezdőbetűjéből adódik össze: szociális intézmények (sociale ydelsler), iskola (skole), rendőrség (politi).

megegyeztetették, hogy jó kapcsolatuk van az iskolákkal, napi szinten kommunikálnak velük. Beszámoltak arról is, hogy mikor az iskolában tartózkodnak, akkor „az ajtó mindig nyitva áll”³ elvet követik, tehát a diákok – akár előzetes egyeztetés nélkül – bármikor bemehetnek hozzájuk. Az iskola a tanácsadó számára hozzáférhetőséget biztosít intranetjéhez, ezzel is elősegítve a gördülékenyebb együttműködést, kapcsolattartást. A pályaválasztás megkönnyítése érdekében az iskolákat és a pályaválasztás előtt álló fiatalokat a KIÉC egy nagyszabású szakmai rendezvénnyel⁴ segíti, ahol az összes középfokú oktatási intézmény, a KII iskolái és a KIÉC munkatársai is bemutatkozhatnak. Az eseményen a fiatalok beszélgethetnek az adott középiskolák diákjaival, tanáraival és a pályaválasztási tanácsadókkal, ezen kívül kipróbálhatják a különböző standokon bemutatott tevékenységeket és a KIÉC önismereti labirintusát is, amely a „Mine Muligheder”, azaz a „Lehetőségeim” nevet kapta.

1–11. kép: A középfokú oktatási intézmények és a KIÉC nyílt fóruma (saját készítésű fényképek)

3. „Open-door policy”
4. Ez a nyílt szakmai fórum minden tanévben, november második felében Koppenhága legnagyobb koncertarénájában, a Forum Copenhagen-ben kerül megrendezésre.

Koppenhágai Ifjúsági Iskolahálózat (Københavns Kommunes Ungdomsskole)

A dán ifjúsági iskola egészen a XIX. századra nyúlik vissza, *Grundtvig*⁵ és *Kold*⁶ gondolataihoz és munkásságához, akik hittek az oktatásban való önkéntes részvételben, az egymás iránti felelősségérzet fontosságában és leginkább az „iskola az életnek” elvben, amelynek célja választ adni azokra az állandóan változó társadalmi, gazdasági, kulturális kihívásokra, amelyekkel az egyén, a közösség, a nemzet és az egész emberiség szemben találja magát (*SFSM*, 2015). Később aztán a második világháború folyamán, 1942-ben, törvényben rendelkeztek arról, hogy mindegyik önkormányzatnak legyen ifjúsági iskolája, amely az oktatás által fegyverként szolgált a fasizmus és a parancsuralmi rendszerek eszméjének elterjedése elleni küzdelemben. Célul tűzték ki, hogy a fiatalokat iskola után érdekes délutáni programok szervezésével távol tartsák az utcától annak érdekében, hogy a dán társadalom demokratikus állampolgáraivá váljanak. A délutáni szabadidős programok szervezése sokáig az ifjúsági iskola tevékenységének fókuszában maradt. Az 1990-es évek második felétől viszont kialakult a mostanihoz hasonló két fő képzési struktúra, vagyis a tanórán kívüli (szabadidős) nevelés és a nappali tagozatos iskola.

Ebben az időszakban a KKI még csak egy kis iskolahálózat volt, mára viszont kulcsfontosságú szereplő Koppenhága oktatási szcénájában, sőt, a hálózat vezetője szerint ez már egy egységes rendszerré forrt ki magát, ezenfelül egy szemléletet is képvisel. Ennek a szemléletnek a kialakulására nagymértékben hatott az iskolahálózat E2C-hez⁷ való csatlakozása, ugyanis a vezető elmondta, hogy adaptálták a második esély koncepciót. A „második esély iskola” program alapelvei:

- Az ilyen iskola külön erre a célra szánt erőforrással (helyszín, személyzet) rendelkezik.
- A pedagógiai eljárásokat a sokoldalúság, innováció, rugalmasság és a személyre szabottság jellemzi.
- Az elméleti és gyakorlati oktatásba is betekintést nyújt, a rendszer központi alkotó eleme és célja, hogy a szakmai és szociális kompetenciák elsajátításának kiemelt szerepe legyen.
- Az alkalmazott pedagógiai eljárások célja a tanulói lemaradások behozása (anyanyelv, idegennyelv, matematika, informatika).
- Kulcsfontosságú a tanulás készségének kialakítása.
- Fontos, hogy a diákok az iskolai szabályokat és kötelezettségeket tiszteletben tartsák, másokat és saját magukat tisztelik, megismerjék a közösséghez tartozás érzését, s akár el tudjanak köteleződni egy projekt mellett.
- A tanulók teljesítményét többnyire kompetencia-portfólió alkalmazásával értékelik, amely segítségével a tanulók is aktív részesévé válnak az értékelés folyamatának.
- Az itt végzett munka összetett, tehát az oktatási, szakmai valamint szociális jellegű problémák megoldására egyaránt törekszik (*Cresson és mtsai.*, 2005).

Amint a fentiekben már említésre került, az ifjúsági iskolák működtetése az önkormányzatok feladata, amihez szervesen kapcsolódik az azokról a fiatalokról való gondoskodás is, akik nem állnak készen a komprehenzív iskola kilencedik osztályának befejezése után a magasabb iskolafokba való átmenetre, vagy lemorzsolódtak a középfokú oktatásból. Ennek megoldására az ifjúsági iskolák hálózatán kívül számos más intézményi megoldás is

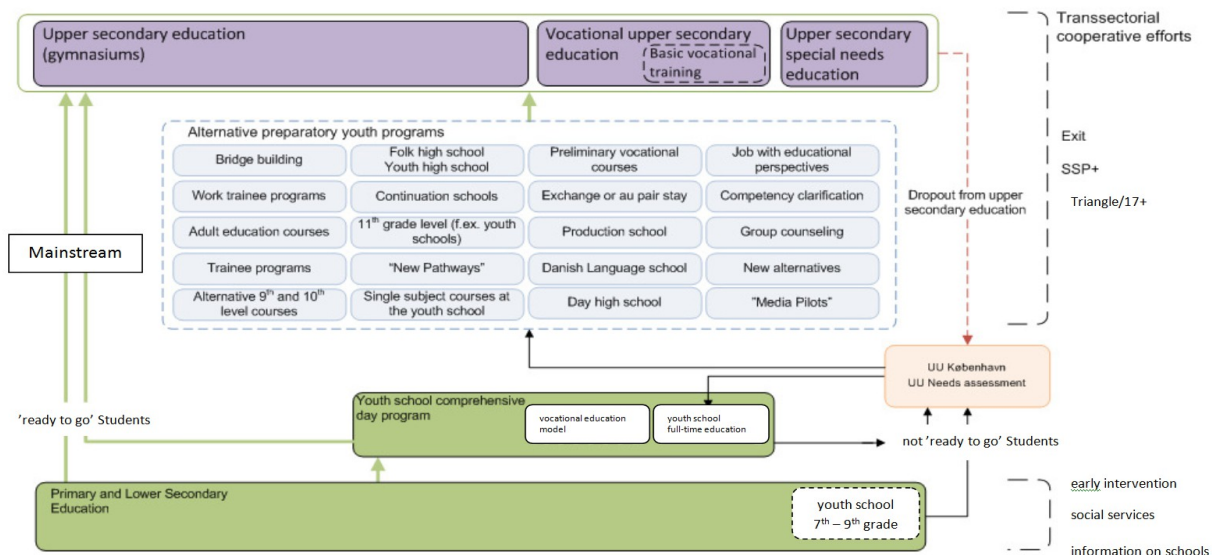
5. *N.F.S. Grundtvig* (1738–1872): lelkész, költő, filozófus, az népfőiskola mozgalom megalapítója.

6. *Christen Kold* (1816–1870): tanár, *Grundtvig* pályatársa, a népfőiskola és szabadiskola mozgalom úttörője.

7. 1999-ben a hollandiai Heerlenben független non-profit szervezetként megalakult az E2C – European Association of Cities, Institutions and Second Chance Schools – Városok, Intézmények és a Második Esély Iskolái Európai Szövetsége. 1998-ban még a projekt keretében, az E2C létrejötté óta, pedig a szövetség szervezésében minden évben más-más országban találkoznak a szervezet tagjai. Az E2C-nek jelenleg megközelítőleg negyven tagszervezete van 11 országból, amelyek Dánia, Franciaország, Írország, Hollandia, Lengyelország, Spanyolország, Svédország, Görögország, Magyarország, Németország és Szlovénia.

létezik Koppenhágában. Röviden, négy intézményi kezdeményezés: (1) ifjúsági iskolák különböző nappali tagozatos programjai (2) alapszintű szakképzési programok (3) 10th Grade – tizedik osztály (4) Produktionssskole – egy közös „termék” létrehozására, majd értékesítésére fókuszáló iskola.⁸

A koppenhágai alsóközépfokú iskoláztatásból (kilencedik osztály vége) a felsőközépfokú oktatásba való átmenetet segítő intézményhálózatot és a szektorok közötti együttműködést jól illusztrálja az alábbi ábra (2. ábra).

2. ábra Az átmenetet segítő intézményhálózat Koppenhágában (Brynaa, 2010).

Amint látható, számtalan lehetőség kínálkozik a koppenhágai fiatalok számára. Erről az egyik volt diák így nyilatkozott: „...nagyon örültem, hogy a kilencedik befejezése után nem kellett gimnáziumba mennem, hanem választhattam a rengeteg kreatív kurzus közül... éreztem, hogy még nem állok készen..., és olyan jó volt, hogy a sulis tanácsadójának segítségével kiválaszthattam azt, ami a legjobban tetszett... ennek a kreatív kurzusnak köszönhetem, hogy javítottam a jegyeimen, sikeresnek éreztem magam végre valamiben, és magabiztosabban mehettem az ott eltöltött év után a gimnáziumba...”

Az alternatív kurzusok jellege és kínálata folyamatosan és rugalmasan változik, reflektálva „Koppenhága igényeire”. A KII vezetője elmondta: „...kurzuskínálatunkkal folyamatosan ki kell szolgálnunk a helyi igényeket, figyelembe kell vennünk mind a döntéshozók, mind a fiatalok elvárásait, amikor meghatározzuk programjainkat... mindegyik programot akkor hoztuk létre, mikor kereslet lett rájuk...” A Koppenhágai Ifjúsági Iskola dolgozói olyan programokat indítanak, amelyek tulajdonképpen a hagyományos iskolarendszer kiegészítőjeként új oktatási tartalmakkal és módszerekkel segíthetnek a fiataloknak visszatérni az ismeretsajátítás, számukra addig riasztónak tűnő világába. A KII alternatív iskolai programjai:

1. Tanórán kívüli (szabadidős) nevelés a város öt pontján.
 2. Nappali tagozatos iskolák:
8. Ebben az iskolatípusban a tanulók fél/egy évet töltenek, kis csoportokban dolgoznak egy adott projekten/terméken, amit egy külső partner megrendelésére készítenek el. A fiatalok tárgyalnak a partnerrel a termék elkészítésének paramétereiről, ezen kívül megegyeznek ennek áráról is. A projekt elkészítése kiegészül intenzív életpálya-tervezési tanácsadással és önismeret-fejlesztéssel is, sőt a „Bridge Building” keretében különböző középiskolákat és munkahelyeket is meglátogathatnak a fiatalok, hogy a megkönnyítsék pályaválasztásukat.

- a. Byhojskolen – Városi Iskola (kb. 120 tanuló): Három kreatív kurzusa van: zene, művészet és dizájn. Ezen kívül pedig még két tantárgyi felzárkóztatásra fókuszáló programmal várja a fiatalokat: a Basis és a Turbo10 (részletek ld. később).
- b. Nye Veje – Új Utak (kb. 30 tanuló): azok a 15 és 21 év közötti fiatalok töltenek itt fél-egy évet, akik már rég elvesztették a kapcsolatot az iskolarendszerrel az előzőleg elszendvedett iskolai kudarcaik miatt. Elsősorban a szociális és személyes kompetenciák fejlesztése áll a középpontban.
- c. The 8th +9th Grade- „8-9. évfolyam”: ide két évig járnak a komprehenzív iskolából lemorzsolódott, veszélyeztetett fiatalok (14-17 év), ami után továbbtanulhatnak vagy esetleg mehetnek a munka világába. A programot 2007-ben indították, ami része volt az önkormányzat bűnözésmegelőzési programcsomagjának.⁹
- d. Dagkursus (kb. 120 tanuló): nappali kurzus 15-19 éves lemorzsolódott fiatalok számára, akik a hagyományos iskolarendszerben nem tudták befejezni az alsóközépfokú oktatást, és itt a kilencedik osztályt lezáró vizsgák megszerzéséhez segítik őket. 12 fős csoportokban tanulnak a diákok, és minden órán két tanár van velük (kéttanáros modell).
- e. Hindergade Skole (kb. 90 tanuló): iskola idegenajkú fiatalok számára, akiknek segítenek a dán nyelv elsajátításában, hogy az országba való megérkezésük után minél hamarabb el tudják kezdeni középiskolai tanulmányaikat, megkönnyítve ezzel is integrációjukat.
- f. U-Turn- „Te fordulsz”(12-13 tanuló az iskolai részben): egy iskolával¹⁰ egybekötött -multidiszciplináris csapat foglalkoztató, holisztikus szemléletű centrum olyan, könnyű drogokat használó fiatalok (14–25 év) számára, akik önszántukból fordulnak az intézményhez, hogy leszokjanak a szerhasználatról. Itt a tanulók az alsó-középfokú oktatást tudják befejezni.

A kopenhágai modell jó példa arra, hogy azokat a tanulókat, akiket kudarcok értek a többségi iskolában, miként lehet segíteni iskolai és társadalmi integrációjukban. Az általuk választott stratégia azért is tekinthető hatékonynak, mert differenciálták az intézményeiket a fiatalok igényei szerint. Ezek a programok, tehát az ún. aktív pedagógia módszerei alapján működnek, vagyis a tanulók minden egyes fázisban és minden lehetséges alkalommal saját maguk fedezik fel az ismereteket, és felelősséget vállalnak saját tanulásuk iránt (*Brynaa és Johansen, 2010*). Az iskolákban továbbá hangsúlyt fektetnek a tanulók gondolkodtatására, felelősségvállalására és önmaguk elkötelezésére is készítetik őket.

A tanulást és az értékelést illetően összefoglalóan elmondható, hogy ezek a modellek sikerorientált pedagógián alapszanak a hatékonyság érzésének megerősítése érdekében (*Brynaa és Johansen, 2010*). Tehát bármilyen kis sikerről legyen is szó, az minden esetben bátorítást és pozitív értékelést von maga után. Az értékelés nem szankcionálásra használt eszköz, hanem a diák számára lehetővé teszi az egyes képzési szakaszokban elért fejlődés mérését.

A továbbiakban azt a kétnappali tagozatos programot ismertetem részletesebben, ahol a legtöbb interjúmat és megfigyelésemet készítettem.

9. A program célcsoportját alkotó diákok a folyamatos hiányzások miatt estek ki az általános iskolából. Az is jellemző vonás, hogy ezeknek a tanulóknak a szülei nem működnek együtt az iskolával. A felvételt különböző kritériumokhoz kötik, amelyekben elvárásokat támasztanak a tanulóval és a szülővel szemben is. Ezeket az elvárásokat egy szerződésben írják le, amit mind a tanulónak, mind a szülőnek jóvá kell hagyni, és elfogadni.
10. Csak az iskola tartozik a KII-hoz, ami négy tanárt alkalmaz 12 diákhoz (14–18 év). A diákok általában 6-8 hónapot töltenek itt, ez alatt az időszak alatt nemcsak behozzák tantárgyi lemaradásukat, de egy sajátos heti rendet követnek, ami az egyéni beszélgetésekből, terápiás csoportfoglalkozásokból és az egészséges életmód – táplálkozási szokások, sport – fortélyainak elsajátításából áll. A szülőknek is tartanak terápiás csoportokat, ahol megoszthatják problémáikat.

Byhojskolen- Városi Iskola

„A graffiti és az egyenlőség iskolája”, ahogy a legtöbb diák jellemezte Byhojskolent, amikor megkérdeztem tőlük, mit jelent számukra az intézmény. Egyikük ezt mondta: *„Képzeld el egy fotót, sok diákkal, akik mind mosolyognak, az egyik punk, a másik dráma királynő, a harmadik gót, a negyedik rocker, aztán vannak a deszkások, a gengszterek, meg olyan, aki egy szót sem szól egész évben, de itt mind összetartozunk...érted? ...itt mindenkinek van helye...ja, és középen áll Ulla (a tanácsadó (sz. m.)), aki egy angyal, tényleg... és akkor a sok graffiti körülöttünk a falakon, meg a kosárlabdapálya...”*.

Byhojskolen a 90-es évek végén jött létre – akkor még más néven –, és kreatív tizedik osztályokat (dráma, fotó-film, dizájn, művészet, zene) indított a kilencedik évfolyamot végzett diákoknak, akik nem álltak még készen a felsőközépfokú tanulmányok elkezdésére, vagy valami miatt kiestek a középfokú oktatásból. Az évek folyamán – különösen az Ifjúsági Programcsomagok bevezetése óta – a kreatív osztályok száma ötről háromra (zene, dizájn, művészet) csökkent, mivel a dán oktatási rendszerben előtérbe került a tantárgyi tudás fontossága. Éppen ezért nyitottak két új osztályt 2010-ben, ezek közül az egyik az ún. Basis (alap), a másik az ún. Turbo10 (Gyorsított10.). A Basis-be elsősorban olyan fiatalok kerülnek, akiknek különböző okokból kifolyólag sorozatos iskolai kudarcuk voltak és jelentős a tantárgyi (dán, matematika, angol) lemaradásuk. Ebben az osztályban a kéttanáros modellt alkalmazzák, hogy minél több figyelem jusson a tanulókra. Az első félévben elsősorban a csapatépítésen és önbizalom-fejlesztésen van a hangsúly, hogy a diákok megérezzék, „ők igenis fontosak”. A Turbo10-be ezzel szemben olyan tanulók kerülnek, akik idősebbek (17-21 év), és elsődleges céljuk, hogy fél év alatt letegyék a tizediket lezáró vizsgát. Sokuk számára ez az utolsó esély, hogy bekerüljenek egy középfokú oktatási intézménybe, sőt mivel önszántukból választották ezt a programot, ezért különösen eltökéltek az intenzív félév minél sikeresebb elvégzésében. A kreatív osztályok (zene, dizájn, művészet) tanulói heti 16 órában az adott specializációnak megfelelő művészeti órákat látogatnak, a fennmaradó időben pedig angolból, dánból és matematikából a szintjüknek megfelelő tanulócsoporthoz fejlesztik tudásukat. Mindegyik tanulócsoporthoz maximum 15 főből áll, és reggel kilenctől délután félháromig vannak óráik.

Az iskola hitvallása, hogy mindenkit meg kell tanítani arra, hogy megismerjék és megbecsüljék saját és mások értékeit. Ezen kívül pedig fontosnak tartják, hogy a kreativitást mint eszközt felhasználják az ismeretszerzés érdekessé tételére. Így a fiatalok aktív részesei lehetnek egy alkotó folyamatnak. Az iskola holisztikus jellegéből adódik, hogy a kreatív tanulási-tanítási folyamatot intenzív életpálya-tanácsadással egészítik ki. Ennek az intézménynek két életpálya-tanácsadója is van, az egyikük rész munkaidőben, a másikuk pedig teljes állásban, ő Ulla, „akihez mindig fordulhatunk tanácsért”. Ulla az intézmény kulcsfigurája, sokat segít a fiataloknak problémáik megoldásában. Ha szükséges, akkor összeköti őket külső intézményekkel (KIÉC, diszlexia centrum, pedagógiai intézet, pszichiátria, szociális intézmények, rendőrség, gyámhatóság, stb.). Diákjai pályaválasztását mentorálja a tanév folyamán, azáltal, hogy mindenkinek követi a személyre szabott projektjét, amelynek meghatározott mérföldkövei és feladatai vannak, és ennek köszönhetően a pályaválasztás idején a diák magabiztosan tud választani.

Ulla azon kívül, hogy egyénileg és kiscsoportban találkozik a tanulókkal, belátogat néha a csoportok óráira, sőt pályaorientációs órákat is tart. Az adminisztrációs teendők lebonyolításában is rengeteget segít azoknak a fiataloknak – kollégájával együtt –, akiknek nem dán az anyanyelvük és/vagy nem a szüleikkel élnek együtt. Ulla így nyilatkozott erről: *„... fontos ezeknek a fiataloknak, hogy érezzék, mellettük vagyunk... ha valamelyiküknek aggódnia kell a lakhatása, a családja vagy a bevétele miatt, akkor nem tud részt venni abban a munkában, ami itt van, ő pedig azért van itt... Szerencsém van a kollégáimmal, mert mindnyájan nagyon kedvesek és segítők-*

készek, meg tudunk beszélni mindent... ebben a tudásmegosztásban még nagy segítségemre van a heti rendszerességű team is... az iskolán kívül pedig tudok beszélni a többi tanácsadóval más ifjúsági iskolákból vagy a centrumból...".

Az iskola fontosnak tartja a szülőkkel való kapcsolattartást, ezért a szokásos beszélgetéseken, fogadóórákon kívül meghívják őket különböző rendezvényekre, az egyik ezek közül a „Szülők estéje”, ahol a programok műsor-számokkal vagy kiállítással mutatkoznak be.

Az igazgató beszámolt arról, hogy a szülőkkel általában jó a kapcsolatuk, számíthatnak rájuk. Ezen kívül megemlítette azt is, hogy sok szülő lelkesen számol be arról, hogy a gyereke végre motivált a tanulásra, és szeret iskolába járni. A volt diákokkal készült interjúk alapján megállapítható, hogy szerintük az iskola erősségei a tanár-diák közötti partneri viszony, egyéb interperszonális kapcsolatok, a törődés és a közösséghez tartozás élménye. A tanárok módszertani felkészültségükkel, reflektivitásukkal, nyitottságukkal és a fiatalok iránti elkötelezettségükkel, odaadásukkal sokat segítenek az idekerülő diákoknak a tanulás iránti érdeklődés felkeltésében. Az egyik diák így fogalmazott: *„... nem tudom pontosan, mit kaptam itt, valamiféle optimizmust, de azt tudom, hogy még az egyetlen is ebből táplálkoztam... itt el tudják veled hitetni, hogy menni fog, képes vagy rá...”.*

1. kép: Tanulók dolgoznak projektjükön; 2. kép: Iskola kívülről; 3. kép: „Szülők estéje”; 4–5. kép: zene óra; 6–7. kép: művészet óra; 8. kép: dizájn óra; 9. kép: teremajtó (Saját készítésű fényképek)

Nye Veje – Új Utak

A Nye Veje és Byhojskolen munkatársai egy szakmai teamet alkotnak annak ellenére, hogy a két iskola a város két különböző pontján van (2014-ig két egymás melletti épületben voltak). Az idekerülő fiatalok (15–21 év) különböző okok (addikció, bandákba keveredés, pszichés problémák, tanulási-, magatartási- és beilleszkedési zavarok) miatt teljesen elidegenedtek az iskolarendszertől. Éppen ezért ebben az intézménytípusban nem a tantárgyak tanulásán, hanem elsősorban a szociális és személyes kompetenciák fejlesztésén van a hangsúly, amelyek segítségével próbálják integrálni a fiatalokat az iskola vagy a munka világába. A diákok a tanév folyamán folyamatosan érkezhettek, általában fél évet töltenek itt (néhányan egy évet), ami alatt intenzív életpálya-tanácsadásban részesülnek. A csoportok méretéről elmondható, hogy jellemzően 14-15 főből állnak. Az iskolának hat státusz áll a rendelkezésére, melyet hét tanár tölt be, és két életpálya-tanácsadó osztozik másfél státuszon, de munkájukat egyéb rész munkaidős munkatárs (pszichológus, jogatanár, kick-box edző) is segíti. A program óra-rendje is egyértelműen mutatja, hogy itt elsősorban nem az ismeretsajátítás áll a középpontban:

- Reggel gyülekező, közben reggeli, amelyet beszélgető kör követ.
- Napközben workshopok és egyéni iskolai munka váltogatják egymást.
- A „tantárgyak”: különböző sporttevékenységek, múzeumlátogatás, filmnézés, olvasás a könyvtárban, stb.
- A nap 9.00 – 14.00-ig tart, és közben van egy félórás ebédszünet.

Ennek a kezdeményezésnek a hatékonyságát számadatok is alátámasztják, ugyanis az itt végzett 80 tanuló-ból 54 ment szakiskolai vagy egyéb középfokú képzést biztosító oktatási programba, 14 diák megtalálta helyét a munka világában, a többiek pedig lemorzsolódtak (*Brynaa és Johansen, 2010*).¹¹

Összefoglalás

Végezetül elmondható, a koppenhágai nappali tagozatos programok alapvető célja, hogy az ott tanuló diákok le tudják tenni azokat a vizsgáikat, amivel tovább tudnak lépni egy magasabb iskolafokozat vagy a munka világa felé. Az itt tanító tanárok azt tekintik küldetésüknek, hogy ne a fiatal alkalmazkodjon hozzájuk, hanem pont fordítva, ők alkalmazkodjanak diákjaik igényeihez. A programokban megjelenő személyre szabott pedagógiai gyakorlat és a kis osztálylétszám lehetővé teszi, hogy az addig tanulási kudarccal küzdő fiatalok behozzák lemaradásaikat, és lehetőségük adódjon a szociális kompetenciák terén megmutatkozó hátrányaik leküzdésére is (*Schmitsek, 2010*).

A KII minden egyes diákjának van saját egyéni nevelési terve, amelyben az ott szereplő oktatással és tanácsadással kapcsolatos tartalmakat az adott fiatal igényei határozzák meg. Tulajdonképpen ez egy olyan pedagógiai folyamat alapját képezi, amelynek célja az autonómia kialakítása. A KII programjai nagymértékben hozzájárulnak a 2015-re kitűzött ambíciózus 95%-os középiskolai végzettség megszerzésére vonatkozó arányszám eléréséhez. A KII vezetője beszámolt arról, hogy programjaikból 85-95%-ban mennek továbbtanulni a fiatalok. A legutóbbi Eurydice adatok is azt támasztják alá, hogy Dánia sikeresen teljesíti a lemorzsolódási arányszámok

11. Az alábbi két videó azt a projektet – *Rapkins* – illusztrálja, amelyet az egyik tanár, *Adonis Gomez* kezdeményezett annak érdekében, hogy minél „fiatal-centrikusabban” motiválják a KII tanulóit. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wqpKvRtbfhk> Utolsó letöltés dátuma: 2015. augusztus 14. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xB3pZh8AqZM> Utolsó letöltés dátuma: 2015. augusztus 14.

csökkentésében, ugyanis náluk ez jelenleg 8%, tehát már 2015-ben elérték, sőt javították, a Europe 2020-ban meghatározott európai uniós országok számára tervezett elérendő 10%-os lemorzsolódási arányszámot (*Eurydice*, 2014).

Befejezés-ajánlás

A tanulmány a dán kontextus leírása után a Koppenhágában működő komplex életpálya-tanácsadás és ifjúsági iskolahálózat rendszerét mutatta be, ezzel is hozzájárulva ahhoz, hogy minél több nemzetközi jó gyakorlatot ismerhessünk meg. Hazánkban bár már létezik egy, a lemorzsolódás csökkentését célzó országos méretű stratégia, de a koncepcióhoz szükséges intézményrendszer kiépítése még várat magára. Pedig fontos lenne mielőbb lépéseket tenni annak érdekében, hogy a 2009 óta növekedő lemorzsolódási arányszámunk (2009-ben 11,2%; 2013-ban 11,8%) csökkenjen, és 2020-ra megközelítse az ország által vállalt 10%-ot (*Eurydice*, 2014). A dán jó gyakorlatok alapján megállapítható, hogy az általános iskolából a középiskolába való átmenetet segítő egyéni életpálya-tanácsadás, s majd ennek köszönhetően az egyéni tanulói utak megtervezése különösen hatékonyak bizonyul a veszélyeztetett fiatalok körében. Éppen ezért nálunk is fontos lenne, hogy a pályaorientációt/életpálya-tanácsadást egy független, csak ezzel a tevékenységgel foglalkozó, erre (elsősorban BA és/vagy MA képzésben) képzett és kijelölt szakember végezhesse az iskolákban.

Magyarországon jelenleg a továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadási feladatokat a pedagógiai szakszolgálatok látják el (15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet 26. §) Számszerűsítve ez azt jelenti, hogy tankerületenként van egy ilyen szakember, sőt a rendelet 7. mellékletében megadott számadatok alapján a fővárosra 10, a megyék esetében általában három, nagyobb megyékre öt, országosan pedig 76 továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadással foglalkozó szakember jut. (15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet). Ezek a számok igen csekélynek mondhatók, különösen akkor, ha összehasonlítjuk a Koppenhága oktatási intézményeit lefedő teljes munkaidős, kimondottan erre a feladatra képzett, 120-130 életpálya-tanácsadó számával.

Érdemes kitérni a rendelet 6. mellékletében leírt végzettségekre is, ami alapján elláthatja valaki a pályaválasztási tanácsadást. Ez lehet pszichológus (tanácsadó-, pedagógiai-, óvoda- és iskola szakpszichológus), tanácsadó pedagógus (bármely egyetemi és főiskolai szintű pedagógus végzettség és szakképzettség és diáktanácsadás, vagy iskolai tanácsadó és konzultáns pedagógus vagy tanulási és pályatanácsadás vagy pályaorientációs tanár szakirányú továbbképzési szakképzettséggel vagy pályaorientáció szakterületen végzett szakvizsgával) (15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet). Tehát ezen tények és a gyakorlati alkalmazás alapján elmondható, hogy a pályaválasztási tanácsadást elsősorban szakirányú továbbképzéssel rendelkező pedagógusok végzik, akiknek a száma igencsak elenyésző. Problémát jelent az is, hogy azok a pedagógusok, akik erre ki vannak jelölve, nem részesülnek sem plusz anyagi juttatásban, sem óraszámkedvezményben, sőt sok esetben még az is megkérdőjelezhető, hogy valóban értenek-e a pályaválasztási tanácsadáshoz. Annak érdekében, hogy a fiatalok minél eredményesebben megtalálják helyüket az oktatás és/vagy munka világában, szükséges lenne az ágazatközi együttműködésekre épülő programok kialakítására, melyeknek a dán tapasztalatok alapján produktív hatása van, ezzel is segítve az érintettek munkáját. Éppen ezért hazánkban is fontos lenne, hogy a különböző ágazatok: az oktatás-köznevelés, a szociális, a család- és ifjúságügyért felelős területek, valamint az egészségügy és a közigazgatás hatékonyabb és szorosabb kooperációra épülő programokon keresztül működjenek együtt (mint például a fent ismertetett dán 17+ program vagy az SSP). Ugyanis nálunk a fő problémát az jelenti, hogy a különböző területek képviselői egymástól elszigetelten dolgoznak. Ezen kívül azt is égető problémának tartom, hogy jelenleg nincs minden iskolában gyermek- és ifjúságvédelemmel foglalkozó szakember.

Az iskolán belüli együttműködés erősítése, a tantestületet összefogó team-munka kialakítása sokat segíthetne a diákokkal kapcsolatos problémák orvoslásában. Tehát szükség lenne egy olyan fórumra, ahol a szaktanárok, a különböző kompetenciával rendelkező szakemberek – családgyógyógyók, szociális szakemberek, pedagógiai szakszolgálat dolgozói, a gyermekjóléti szolgálat munkatársai, pszichológusok – tapasztalatot cserélhetnének, a mostaninál intenzívebben működhetnének együtt.

Mind a dániai oktatási rendszer tanulmányozása, mind a magyarországi alternatív iskolák gyakorlatából származó tapasztalatok, megfigyelések azt támasztják alá, hogy a diákok bevonása az adott oktatási intézmény döntéshozatali folyamataiba jelentős mértékben segít abban, hogy a diákok megszólítva érezzék magukat. Az ilyen demokratikus fórumok kialakításával a diákok érzik, hogy az ő szavuk is érvényesül, ezáltal felelőssé válnak saját tanulási környezetükért és tanulásukért is. Erre példaként említeném az egyik magyar jó gyakorlatot, ami a Belvárosi Tanoda szerdánként tartott diákstábja, amin minden diák részt vesz, és hallathatja a hangját. Azon diákok számára, akik még nem állnak készen a magasabb iskolafokra való átmenetre egy rugalmas, a helyi szükségletekre, és a fiatalok igényeire épülő alternatív programokkal működő intézményhálózat kialakítása hatékony megoldást nyújthat. Magyarországon projekt-alapú jó gyakorlat már volt erre, mint például a Dobbantó,¹² ahol egy edu-coach segítségével feltérképezték az adott iskola és környezete igényeit, majd ennek alapján rugalmas fejlesztési tervet dolgoztak ki az iskola vezetésével. A probléma ezzel a modellel az, hogy a projekt-alapú kezdeményezés fenntartása a projekt időszak lejártá után forráshiány miatt akadozik, és egy idő után megszűnik.

Végül, pedig egy nem elhanyagolható szempont a középfokú oktatásban dolgozó pedagógusok, szakemberek szemléletformálása egy mentorhálózat kiépítésén keresztül, segítve őket abban, hogy hatékonyabban tudjanak bánni a különböző problémákkal küzdő fiatalokkal. Erre is már volt több projekt-finanszírozású jó gyakorlat a magyar oktatási rendszerben, mint például a MAG (*Bognár, 2005*) program vagy a Dobbantó Program.¹³ Ezeknek a programoknak a beépülése a mindennapi pedagógiai gyakorlatba nagyon nehézkes, mert mind az intézményvezetés, mind a pedagógusok részéről sok energiát igényel.

Sajnos a Magyarországon készített interjúk alapján elmondható, hogy sokszor eszköztelennek érzik magukat a pedagógusok a serdülő és a fiatal felnőtt korosztállyal való foglalkozás során, úgy érzik, nincsenek eléggé felkészítve, módszertanilag megtámogatva. A pedagógusképzés (alap- és mesterképzés) tantervébe be kellene építeni módszertani műhelyeket, ezen kívül pedig továbbképzésekkel lehetne segíteni a már gyakorló pedagógusokat. Ezen fórumok szakmai tartalmának kidolgozásához fel lehetne használni a sikeresen működő alternatív oktatási intézmények (pl: Alternatív Közgazdasági Gimnázium, Belvárosi Tanoda, Közgazdasági Politechnikum) jó gyakorlatait, szakmai tapasztalatait, ezen kívül pedig a különböző, erre a célcsoportra fókuszáló projektek (pl: SZFP I-II., Dobbantó) eredményeit, módszertani és nevelési-oktatási tartalmait. Túlzottként segítséget nyújthat az is, ha a pedagógusok figyelmét felhívjuk a különböző modelliskolák nyílt napjaira vagy szakmai fórumaira, valamint az elérhető módszertani segédanyagokra.

A fent említett lehetőségeken kívül vannak olyan műhelyek is, amelyek segítik a középiskolai tanárok és diákok munkáját, többek között pl: a Krétakör,¹⁴ a Káva Kulturális Műhely¹⁵ programjai.

12. URL: <http://fszk.hu/szakmai-tevekenysegek/vegzettseg-nelkuli-iskolaelhagyas/dobbanto/> Utolsó letöltés dátuma: 2015. augusztus 14.

13. URL: <http://fszk.hu/szakmai-tevekenysegek/vegzettseg-nelkuli-iskolaelhagyas/dobbanto/> Utolsó letöltés dátuma: 2015. augusztus 14.

14. URL: <http://kretakor.eu/project/szabadiskola-3-0/> Utolsó letöltés dátuma: 2015. szeptember 3.

15. URL: <http://www.kavasinhaz.hu/> Utolsó letöltés dátuma: 2015. szeptember 3.

Összefoglalóan elmondható, hogy a jelenlegi magyarországi középiskolai lemorzsolódás csökkentéséhez hozzájáruló ötletek, kezdeményezések száma jóval több, mint amit jelen tanulmányban össze lehetne foglalni. Viszont féltő, hogy ezek az ötletek addig nem tudnak megvalósulni, amíg az oktatás tartósan alulfinanszírozott marad (költésvetés oktatási kiadásai GDP arányában: 2005 – 5,3%; 2007 – 4,9%; 2009 – 4,8%; 2011 – 4,3%; 2013 – 3,9%), és az oktatásvezetés nem ismeri fel annak fontosságát, hogy a GDP nagyobb százalékát kell fordítani oktatásra-nevelésre a témával kapcsolatos hosszútávú és fenntartható fejlesztések érdekében (*OM statisztika*, 2015).

Köszönetnyilvánítás

Ezúton mondok köszönetet *Bognár Máriának*, *Győrik Editnek* és *dr.Lénárd Sándornak*, akiktől sokat tanultam a Dobbantó Programban töltött évek alatt, és a mai napig fordulhatok hozzájuk tanácsokért. Nagyon köszönöm *Kim Brynaa* és *dr. Peter Plant* professzor segítségét, szakmai tanácsait és türelmét, ugyanis bármikor kerestem meg őket ötleteimmel, mindig készségesen támogattak. Továbbá hálával tartozom a KIÉC és a KII munkájuk mellett elkötelezett munkatársainak, egyéb szakembereknek, s nem utolsósorban a diákoknak, akik a bizalmukba fogadtak, és megosztották velem tudásukat, tapasztalataikat.

Szakirodalom

1. 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről. URL:http://net-jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300015. EMM Utolsó letöltés dátuma: 2015. augusztus 15.
2. Bognár Mária (2005): Félúton a MAG-program. Néhány tanulság a pedagógiai fejlesztések számára. *Új Pedagógiai Szemle*, 6–7, 75–90.
3. Brynaa, K. (2010): *Az átmenetet segítő intézményhálózat Koppenhágában*, prezentáció.
4. Brynaa, K. and Johansen, L. (2010): Combating Early School Leaving : „You Become an Idiot Not Doing Anything”. In: *Second Chance Schools: Facts & Figures. E2C-Europe Annual Survey*.
5. Cresson, E., Dujardin, C. and Jospin, O. (2005): *Második Esély Iskolák*. European Employment Observatory.
6. Eurydice/European Commission/EACEA/Cedefop (2014): *Tackling Early Leaving from Education and Training in Europe: Strategies, Policies and Measures*. Eurydice and Cedefop Report. Publication Office of the European Union, Luxembourg.
7. OM statisztika (2015), *Oktatási évkönyv 2013/2014*, Budapest, Emberi Erőforrások Minisztériuma. URL: http://www.kormany.hu/download/c/48/50000/Oktat%C3%A1si_%C3%89vk%C3%B6nyv_2013_2014.pdf Utolsó letöltés dátuma: 2015. augusztus 15.
8. Schmitsek Szilvia (2010): Második esély Európában – az E2C. *Új Pedagógiai Szemle*. 10–12. 116–122.
9. UVM/ Danish Ministry of Education (2015): *Overview of the Danish Education System*. URL: <http://eng.uvm.dk/Education/Overview-of-the-Danish-Education-System> Utolsó letöltés dátuma: 2015. augusztus 15.